

**І РОЗДІЛ
ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ
СУЧАСНОГО ФАХІВЦЯ**

УДК 378

*Романовський О.Г.,
м. Харків, Україна*

**ПРО ДЕЯКІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ МАЙБУТ-
НЬОГО ПСИХОЛОГА ЯК ПРЕДСТАВНИКА СУЧАСНОЇ ІНТЕЛІГЕН-
ЦІЇ**

Постановка проблеми. Сучасний етап розвитку суспільства характеризується складністю і суперечностями. Протягом ХХ століття людство пережило багато змін і потрясінь. Для успішної адаптації та загального розвитку суспільства необхідно піти шляхом підвищення культури, якості освіти, морального і фізичного оздоровлення, іншими словами - шляхом гуманізації. Подальше існування і розвиток людства неможливий без системи заходів, спрямованих на розвиток загальнокультурних компонентів у змісті освіти, орієнтованих на вдосконалення особистості (головної цінності освіти), що передбачає формування гуманістичного світогляду, створення нових відносин між особистістю і суспільством. Гуманізація професійної підготовки – це умова вирішення глобальних проблем сучасного людського соціуму, це шлях до вдосконалення духовного, культурного складу особистості, це формування соціальних здібностей людини жити в суспільстві за моральними нормами, зберігання і збагачення здібностей до творчої діяльності, самовдосконалення.

Нині існує тенденція з одного боку, формування людини, що здатна пристосуватися до нових суспільних відносин, з іншого – залишається необхідність збереження гуманістичної системи цінностей: порядності, сумлінності, чесності, самовідданого служіння суспільству. Саме ці якості особистості змушують згадати про інтелігентність, яка, як інтегративне властивість особистості, являє собою вектор духовних і життєвих прагнень людини. Інтелігентна людина дивиться на життя через систему твердих принципів і організовує свою діяльність на основі уявлень про сенс і мету життя. Інтелігентність пов'язує людини з культурою, з гуманістичною парадигмою цінностей. Тому одним з найголовніших сучасних завдань має бути сприяння формуванню фахівця як представника інтелігенції.

Аналіз публікацій та досліджень з визначеної проблеми. Аналіз праць педагогів, психологів, філософів, соціологів дає змогу виділити основні аспекти наукових досліджень досліджуваного напрямку: обґрунтування теоретико-методологічних засад модернізації освіти (В. Андрущенко, В. Білоусова, С. Гончаренко, І. Зязюн та ін.); розкриття психологічних основ гуманізації освіти (Г. Балл, Г. Костюк, А. Маслоу, К. Роджерс, В. Семиченко та ін.); ото-

тожнення гуманістично орієнтованої освіти з особистісно орієнтованою (О. Асмолов, І. Бех, О. Пехота, С. Подмазин, В. Рибалко, І. Якиманська та ін.); нові підходи до здійснення гуманістичного виховання в сучасних умовах (Г. Ващенко, О. Вишневський, Є. Бондаревська, І. Підласий, Сухомлинська та ін.). Останнім часом активізувалися наукові пошуки в галузі модернізації професійної освіти (Г. Ареф'єва, М. Добрускін, Н. Ничкало, Є. Пашков, С. Ставицький, В. Шубін, О. Пономарьов, Л. Товажнянський та ін.). Зокрема, розробляється проблема педагогічного забезпечення культурологічного складника у підготовці майбутніх фахівців.

Дослідників цікавлять теоретико-методологічні та дидактичні аспекти культурологічної підготовки молоді (Г. Васянович, В. Виноградов, В. Вулих, Г. Дегтярєва, О. Музальов, Г. Онкович та ін.), питання культурологічного змісту освіти (З. Донець, Н. Саєнко, Л. Руденко та ін.), конкретно-фахової спрямованості культурологічної підготовки (З. Скринник, З. Гіптерс та ін.). Проблемі підготовки психолога у закладах вищої педагогічної освіти приділяється значна увага провідних українських науковців (О.Ф.Бондаренко, Ж.П.Вірна, Л.В.Долинська, Л.М.Карамушка, С.Д.Максименко, Е.Л.Носенко, Н.І.Пов'якель, Н.В.Пророк, В.А.Семиченко, Л.Г.Терлецька, Н.В.Чепелева, Т.С.Яценко). Однак, досліджень, що б розкривали основи культурологічної підготовки майбутніх спеціалістів гуманітарних спеціальностей, на сьогодні бракує.

Мета статті: розкриття деяких аспектів професійної підготовки майбутніх психологів, що сприяють формуванню гуманістичної спрямованості особистості.

Виклад основного матеріалу. Інтелігентність визначає людиноцентриський підхід у всіх сферах життєдіяльності, нею обумовлено збереження і зміцнення гуманістичного ставлення до світу. Інтелігентність - це здорова людина в здоровому суспільстві.

Слово «інтелігентність», виникнувши як похідне від слова «інтелігенція» і затвердивши цим свою специфічність, надалі розійшлося з ним у своєму значенні. Це пов'язано, втім, і з багатозначністю слова «інтелігенція». Зазначена розбіжність понять інтелігенції й інтелігентності закріплює «Психологічний словник» 1990 року. Тут йдеться про дивергенцію понять «інтелігенція» і «інтелігентність», про виділення останньої в якості самостійного духовно-етичного поняття. «Під першим стали розуміти соціальну роль, під другим - особливу якість, духовність особистості». Це означає, що інтелігентність реалізується незалежно від спеціально інтелектуальної праці, в будь-якій людській діяльності. Це дозволяє нам говорити про інтелігентність фахівця.

Слово «інтелігенція» ще В.Д. Тредіаковським вживалося в значенні «розумна здатність», на що вказує латинська етимологія слова. Аналогічно трактує це слово «Філософський словник» 2000 року. Етимологічно як «інтелігенція», так і «інтелігентність» пов'язані зі словом «розум».

У педагогічній науці проблема інтелігентності вивчалася недостатньо. Можна назвати, наприклад, В.І. Андрєєва, який поглиблено займався проблемою інтелігентності і навіть склав тест, єдиний у своєму роді, на оцінку рівня інтелігентності [4].

Формувати інтелігентність майбутнього спеціаліста необхідно, так як: «В інтелігентній праці особистість розвиває свій людський талант, щоб реалізувати його з користю для себе, своєї Батьківщини і всього людства в цілому. А це неможливо без належного професіоналізму. У свою чергу, побудова професіоналізму неможливо без виховання моральності; а виховання моральності неможливо без реального навчання конкретній справі. Конкретній справі людина навчена погано, якщо вона не навчена конкретної професії» [6]. Формуючи інтелігентність майбутнього фахівця, ми формуємо особистість не просто гармонійну, гарну, гідну і т.п., а й людину, яка відіграє певну позитивну роль у суспільстві і володіє при цьому етичними ознаками інтелігентності.

Таке бачення проблеми дозволяє визначити основні шляхи її вирішення сучасної вищої школи, в першу чергу в університеті, у тому числі й технічному. Інтелігентна людина повинна мати не тільки спеціальні знання, але й глибокі гуманітарні. У ВНЗ повинна бути духовно-насичена виховна середа, наповнена корисною суспільству позанавчальної діяльністю. Отже найскладніше завдання - це створення цілісної, методично продуманої системи навчально-виховної роботи, що включає спільні дії з формування якісних професійних знань і позитивних моральних установок у студентів.

Саме у Національному технічному університеті «Харківський політехнічний інститут», який займається професійною підготовкою майбутніх психологів з орієнтацією на спеціалізацію з психології праці та інженерної психології, кафедра педагогіки та психології управління соціальними системами на чолі з автором статті сприяє формуванню майбутнього психолога як представника сучасної інтелігенції. Навчальний план підготовки цих фахівців побудований відповідно до тих аспектів, які повинні бути у інтелігентної особистості.

Так аналіз робіт, присвячених проблемі формування сучасного фахівця як представника інтелігенції, дозволили зробити портрет майбутнього психолога з високоякісною культурологічною освітою.

Рис. 1. Якості майбутнього психолога як представника інтелігенції

Отже на представленому рисунку розкриті ті якості особистості, які розкривають особливості інтелігентної особистості. Важко встановити які якості серед перелічених є більш важливими, однак автор ґрунтуючись на власному досвіді, вважає, що саме загальна культура, моральність та духовність – це ті інваріанти особистості, що виводять її на рівень інтелігенції. Зокрема, під *загальною культурою* розуміємо оптимальний мінімум якостей, властивостей, здібностей, дій особистості, які допомагають розвиватися їй у гармонії із загальнолюською культурою. Моральність та духовність – це принципово різні категорії. Так *духовність* передбачає удосконалення внутрішнього світу, вищі духовні цінності, незалежність від матеріально-фізичного світу, творча праця, буття, душевна енергія. Внутрішні якості людини, засновані на ідеалах добра, справедливості, обов'язку, честі тощо, які проявляються у відношенні до людей та навколишнього світу являють собою *моральність* людини.

Розкриємо які дисципліни під час навчання у НТУ «ХП» сприяють формуванню особистості інтелігентної спрямованості.

Таблиця 1. Дисципліни навчального плану підготовки студентів спеціальності «Психологія»

Дисципліни навчального плану підготовки, що сприяють культурологічній підготовці майбутніх психологів	
Нормативна частина	Варіативна частина
Загальна психологія	Психологія досягнення успіху
Філософія. Релігієзнавство. Етика і естетика. Логіка	Риторика
Культурологія	Психологія управління
Педагогіка	Соціальна психологія
Філософія психології	Конфліктологія

Проаналізуємо конкретні розділи визначених дисциплін, що найбільш спрямовані на виховання інтелігентного фахівця.

Так у дисципліні «Загальна психологія» вивчають теми, присвячені емоціям, почуттям особистості, що дає можливість розвивати рефлексивність, саморегуляцію у студента. Тема «Індивідуальна свідомість людини як вища форма психічного відображення» сприяє формуванню толерантності із розуміння, що кожна людина є індивідуальність.

У дисципліні «Філософія. Релігієзнавство. Етика і естетика. Логіка» взагалі важко виділити конкретні теми, оскільки тут мова йде інтегративну підготовку майбутнього психолога с прищепленням йому усіх якостей культурної особистості.

Предметом культурології є дослідження феномену культури як історично-соціального досвіду людей, що втілюється в специфічних нормах, законах та особливостях їх діяльності, передається з покоління в покоління у вигляді ціннісних орієнтирів та ідеалів, інтерпретується у «культурних текстах» філософії, релігії, мистецтва, права. Модулі дисципліни «культурологія» орієнтовано на розвиток студента як представника сучасності, що може бути її творцем.

Важливим розділом дисципліни «Педагогіка» є «Виховання особистості», у якому розкривається поняття самовиховання, без якого неможливо самоактуалізація особистості.

У рамках теми «Психологія і світогляд особистості» дисципліни «Філософія психології» розкривається розуміння світогляду в філософії та психології, мотиваційно-ціннісна сфера особистості та її світогляд, інтелект та світогляд, установки, упередження та світогляд особистості. Тобто ці питання спрямовані на формування моральнісної структури особистості.

Тема «Філософія активності» важлива, оскільки майбутній психолог повинен розуміти, що лише власна активність допоможе «зробити» самого себе, стати творцем власної долі. Розуміння складових та критеріїв успіху зумовлюють прагнення його досягнення. Теми «Лідерство й успіх», «Навички ефективного лідерства» дають знання, уміння й навички будувати власну активність на основі лідерських якостей, що сприятиме досягнення успіху у майбутній професійній діяльності психолога.

«Духовність та особистість» – це тема заняття, яка присвячена дослідженню світогляду лідера. У ній підкреслюється, що кожна успішна людина повинна виховувати у собі моральність, оскільки тільки вона буде направляти людину до істини, та вчити засобам її оволодіння. На занятті, присвяченому вивченню методам боротьби із перепонами на шляху досягнення істини, розкриваються негативні фактори, такі, як деструктивні емоції, відмовки, що не дозволяють людині стати успішним лідером.

На занятті з теми «Мистецтво управління емоціями» обговорюється необхідність та техніки стримання емоцій. Так, одним із поширених способів позбутися хвилювання і зняти нервозність є діяльність. Дія – це краща протипотрута від занепокоєння. Варто зайнятися чим завгодно, тільки при цьому, взявшись за справу, довести її до кінця.

Імідж відіграє важливу роль, якщо людина дійсно хоче бути успішним і справляти враження успішної особистості. Імідж складається з одягу, аксесуарів, поведінки, жестів, манери говорити, правильності мови, ставлення до життя. Зрозуміло, імідж не виникає сам по собі - ми створюємо його самі, іноді свідомо, але частіше навіть не замислюючись, яке враження будемо виробляти на оточуючих. Але найголовніше - завжди налаштовувати себе на успіх, думати про успіх, бажати його всім серцем, прагнути до нього не дивлячись ні на що.

Тому тема «Імідж як фактор досягнення успіху» є однією з найважливіших у даному спецкурсі.

В рамках теми «Психологічний портрет успішної людини» студентам розкриваються якості особистості, необхідних для досягнення успіху: визначення головної мети, впевненість у собі, ініціатива та лідерство, ентузіазм, самоконтроль, приваблива зовнішність, точне мислення, необхідність враховувати уроки невдач, терпимість, застосування золотого правила моральності тощо. На практичному занятті, присвяченому цій темі, студенти діагностують рівень розвитку цих якостей у себе, та їм видаються практичні рекомендації щодо розвинення тих чи інших рис.

Дисципліна «Риторика», що вивчає мистецтво мови, правила побудови художньої мови, ораторське мистецтво, красномовство, спрямована на формування загальної культури особистості.

Важливим орієнтиром в рамках «Психології управління» вважаємо теми, пов'язані із лідерством, харизмою, що сприяє розвитку якості прагнення до самовдосконалення.

Комунікативна культура як складова базової культури являє собою оволодіння особистістю знаннями, уміннями, навичками у галузі організації взаємодії суб'єктів комунікації, що дозволяють встановлювати психологічні контакти з іншими людьми, домагатися точного сприйняття і розуміння у процесі спілкування формується під час вивчення дисциплін «Соціальна психологія» та «Конфліктологія». Формуються такі якості, як тактовність, скромність, толерантність, увічливість тощо.

Висновки. По-перше, схарактеризовано поняття «інтелігентність», досягнення якої є пріоритетною метою культурологічної підготовки як реалізація професійного, загальнокультурного та духовно-морального розвитку студентів. По-друге, визначено шляхи формування майбутнього психолога як представника інтелігенції, це як навчальна, так і поза навчальна діяльність ВНЗ. По-третє, розкриті конкретні дисципліни, що сприяють розвитку якостей інтелігента (Філософія досягнення успіху, Психологія управління, Риторика тощо).

Список літератури: 1. Романовський О.Г., Бабаєв В.М., Пономарьов О.С. Проблеми формування особистості лідера: Монографія. – Харків: Майдан, 2000 – 193 с. 2. Романовський О.Г., Пономарьов О.С, Лаврентьева А.О. Психологія управління: Навчальний посібник. – Харків: НТУ "ХП", 2001, - 161с. 3. Романовський О.Г. Філософія досягнення успіху / О.Г. Романовський, В.Є. Михайліченко – Харків: НТУ «ХПІ», 2003. – 691 с. 4. Андреев В. И. Педагогика творческого саморазвития: Инновационный курс: В 2 кн. Казань: Изд-во Казанского, 1998. - Кн. 2. - 320 с. 5. Боришевський М.Й. Духовні цінності як детермінанта громадянського виховання особистості / М.Й Боришевський // Цінності освіти і виховання: наук.-метод. зб. / за заг. ред. О.В.Сухомлинської. – К., 1997. – С. 21 – 25. 6. Карлов Н. Интеллигентна ли

интеллигенция // Вопросы философии. 1998. -№3., С. 8. 7. Саєнко Н.В. Теоретичні та методичні засади культурологічної підготовки майбутніх інженерів: монографія / Н.В. Саєнко. – 2-е вид. – Х.:ХНАДУ, 2012. – 336 с.

Bibliography (transliterated): 1. Romanovs'kij O.G., Babaev V.M., Ponomar'ov O.S. Problemi formuvannja osobistosti lidera: Monografija. – Harkiv: Majdan, 2000 – 193 s. 2. Romanovs'kij O.G., Ponomar'ov O.S, Lavrent'eva A.O. Psihologija upravlinnja: Navchal'nij posibnik. – Harkiv: NTU "HPI", 2001, - 161s. 3. Romanovs'kij O.G. Filosofija dosjagnennja uspihu / O.G. Romanovs'kij, V.C. Mihajlichenko – Harkiv: NTU «HPI», 2003. – 691 s. 4. Andreev V. I. Pedagogika tvorcheskogo samorazvitija: Innovacionnyj kurs: V 2 kn. Kazan': Izd-vo Kazanskogo, 1998. - Kn. 2. - 320 s. 5. Borishev'skij M.J. Duhovni cinnosti jak determinanta gromadjans'kogo vihovannja osobistosti / M.J Borishev'skij // Cinnosti osviti i vihovannja: nauk.-metod. zb. / za zag. red. O.V.Suhomlins'koї. – K., 1997. – S. 21 – 25. 6. Karlov N. Intelligentna li intelligencija // Voprosy filosofii. 1998. - №3., S. 8. 7. Saenko N.V. Teoretichni ta metodichni zasadi kul'turologichnoї pidgotovki majbutnih inzheneriv: monografija / N.V. Saenko. – 2-e vid. – H.:HNADU, 2012. – 336 s.

Романовський О.Г.

ПРО ДЕЯКІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ МАЙБУТНЬОГО ПСИХОЛОГА ЯК ПРЕДСТАВНИКА СУЧАСНОЇ ІНТЕЛІГЕНЦІЇ

У статті розкрито поняття «інтелігентність», якості майбутнього психолога як представника інтелігенції. Визначено шляхи формування майбутнього психолога як представника інтелігенції. розкрито конкретні дисципліни, що сприяють розвитку якостей інтелігента.

Романовский А.Г.

О НЕКОТОРЫХ АСПЕКТАХ ФОРМИРОВАНИЯ ЛИЧНОСТИ БУДУЩЕГО ПСИХОЛОГА КАК ПРЕДСТАВИТЕЛЯ СОВРЕМЕННОЙ ИНТЕЛЛИГЕНЦИИ

В статье раскрыто понятие «интеллигентность», качества будущего психолога как представителя интеллигенции. Определены пути формирования будущего психолога как представителя интеллигенции. раскрыты конкретные дисциплины, способствующие развитию качеств интеллигента.

A. Romanovsky

ABOUT SOME ASPECTS OF THE FORMATION OF THE PERSONALITY OF THE FUTURE PSYCHOLOGIST AS A REPRESENTATIVE OF MODERN INTELLECTUALS

The article discloses the concept of «intelligence», the quality of the future psychologist as a representative of the intelligentsia. The ways of formation of the

future psychologist as a representative of the інтелігенції. identifies specific discipline, contributing to the development of the qualities of an intellectual.

Стаття надійшла до редакції 28.11.2012

УДК 378:37.032

*Игнатюк О.А.
Харьков, Украина*

СТРУКТУРА И УСЛОВИЯ ФОРМИРОВАНИЯ ИМИДЖА ПРЕПОДАВАТЕЛЯ

Постановка проблемы и актуальность исследования. В настоящее время высшее образование претерпевает преобразования в связи с тенденцией в Европейском союзе иметь общие подходы к образованию и созданию Европейского пространства высшего образования. Это предъявляет новые требования к участникам образовательного процесса, к их социальной и профессиональной деятельности. В связи с переходом на новые стандарты особое внимание уделяется профессионализму личности, достижению ею высокого статуса, развитию информационной и личностной культуры, инновационного творческого мышления.

Сегодня, когда образование воспринимается обществом как одна из высоких ценностей жизни, возрастает значимость профессиональной деятельности, а также имидж самого педагога. Важное место в системе образования принадлежит преподавателям. Именно от их профессиональной подготовки и соответствия современным требованиям будет зависеть будущее высшего образования. Преподаватель своим примером формирует новый стиль поведения, который бы положительно удовлетворял требованиям актуального этапа социального развития, что ведет к исследованиям таких проблем, как имидж личности преподавателя ВУЗа.

Анализ научных трудов по проблеме исследования показывает, что современные исследователи говорят о значимости личностного имиджа педагога, акцентируя внимание на необходимости понимания педагогом того, что его положительный образ играет важную роль в педагогическом процессе. Эти аспекты находят свое отражение в научных трудах А.Н. Алексюка, И.Д. Бега, А.И. Гуры, В.Н. Гриневой, И.А. Зязюна, Н.Б. Евтуха, Е.Н. Ионовой, В.А. Кан-Калика, В.А. Кудина, В.И. Лозовой, Л. М. Митиной, Е.Н. Пехоты, И.Ф. Прокопенко, А.Г. Романовского, С.Я. Ромашиной, Л.С. Рыбалкой, С.А. Сысоевой, О.В. Сухомлинской, Т.И. Сущенко, А.В. Сущенко, С.Д. Якушевой и других.

Цель статьи состоит в изучении условий и путей формирования имиджа преподавателя. В этой связи видим выполнение следующих заданий: во-